

**Manual
de
succesiuni și liberalități**

Universul Juridic

București

-2025-

Cuprins

ABREVIERI	11
BIBLIOGRAFIA FOLOSITĂ	13
CAPITOLUL I. INTRODUCERE.....	17
1. Precizări metodologice	17
2. Ce este și cu ce se ocupă Dreptul Succesoral?.....	17
3. Fundamentele Dreptului Succesoral.....	20
4. Vocabularul succesoral.....	21
5. Sediul materiei	25
6. Caracterele transmisiunii succesorale.....	29
CAPITOLUL II. DREPTUL SUCCESORAL COMUN	34
1. Ipoteza de lucru	34
2. Deschiderea succesiunii.....	35
2.1. Cauza deschiderii moștenirii	36
2.2. Data deschiderii moștenirii.....	36
2.3. Locul deschiderii moștenirii	37
3. Tipurile de succesiune	38
4. Actele asupra succesiunilor nedeschise	40
5. Condițiile generale ale dreptului de moștenire – generalități.....	41
6. Capacitatea succesorală	43
7. Nedemnitățile succesorale.....	47
8. Vocația succesorală	53
CAPITOLUL III. MOȘTENIREA LEGALĂ.....	55
1. Noțiune.....	55
2. Aspecte generale	56
3. Prioritate, proximitate, egalitate.....	58
3bis. Concluzii și observații de etapă	62
4. Reprezentarea succesorală.....	63

4bis. Concluzii și observații de etapă	73
5. Soțul supraviețuitor.....	74
5bis. Concluzii și observații de etapă	82
6. Descendenții	83
7. Ascendenții privilegiați și colaterali privilegiați	85
8. Ascendenții ordinari	90
9. Colaterali ordinari.....	91
10. Concluzii și observații.....	91
11. Vacanța succesorală	92
CAPITOLUL IV. LIBERALITĂȚILE	96
<i>Secțiunea I. Aspecte comune</i>	98
1. Ce sunt liberalitățile?.....	98
2. Cum se poate manifesta în concret voința liberală?.....	101
3. Ce este testamentul?	104
4. Concluzii și observații de etapă	109
5. Capacitatea în materie de liberalități	109
6. Incapacități de a dispune prin liberalități.....	110
7. Incapacități de a primi prin liberalități.....	118
8. Desemnarea beneficiarului liberalității	121
9. Cauza liberalităților.....	125
10. Concluzii de etapă.....	125
11. Substituțiile	126
12. Revizuirea condițiilor și a sarcinilor	130
13. Consecințele specifice ale ineficacității liberalităților	131
<i>Secțiunea a II-a. Donația</i>	134
1. Perfectarea donației.....	134
2. Efectele donației	138
3. Revocarea donației	139
4. Regimul juridic al donațiilor legate de căsătorie	143
<i>Secțiunea a III-a. Testamentul</i>	145
1. Introducere.....	145
2. Voință testamentară și solemnitate.....	146

3. Interzicerea testamentului conjunctiv (reciproc).....	147
4. Exigența actului scris	148
5. Formele testamentare ordinare	149
6. Testamentul olograf	150
6.1. Scrierea	151
6.2. Datarea	153
6.3. Semnătura	154
7. Testamentul autentic	156
8. Formele testamentare privilegiate	158
9. Alte forme testamentare acceptate	159
10. Conversiunea formei testamentare	162
11. Concluzii de etapă	164
12. Condițiile de fond ale testamentului	164
13. Proba testamentului	166
14. Interpretarea testamentului	167
15. Cuprinsul testamentului	169
16. Tipologia legatelor	170
17. Clasificarea legatelor	170
18. Consecințele clasificării legatelor	172
19. Concluzii de etapă	178
20. Dezmoștenirea (exheredarea)	181
21. Ineficacitatea testamentului și a legatului	185
22. Revocarea voluntară	185
23. Retractarea revocării voluntare	193
24. Revocarea judecătorească a legatelor	194
25. Caducitatea legatului	196
26. Destinația bunurilor constituind obiectul unui legat ineficace	199
27. Execuțiunea testamentară	200
28. Concluzii generale asupra testamentului	202

CAPITOLUL V. REZERVA SUCCESORALĂ ȘI COTITATEA

DISPONIBILĂ	204
1. Aspecte introductive	204
2. Ce sunt și cum sunt reglementate rezerva succesorală și cotitatea disponibilă?	205

3. Cine sunt rezervatarii?	208
4. Raportul funcțional dintre rezervă și cotitatea disponibilă.....	209
5. Quantumul și calcularea rezervei succesorală, respectiv a cotității disponibile	211
6. Concluzii de etapă	215
7. Cotitatea disponibilă specială a soțului supraviețuitor.....	217
8. Reducțiunea liberalităților excesive – noțiune.....	226
9. Stabilirea rezervei succesorală și a cotității disponibile	227
10. Regimul general al RLE	236
11. Modul concret de operare a RLE și efectele acesteia	237
12. Efectele reducăunii liberalităților excesive	251
13. Situația unor liberalități speciale	253
14. Concluzii generale.....	254
CAPITOLUL VI. TRANSMISIUNEA SUCCESORALĂ ȘI PARTAJUL	256
1. Aspecte introductive	256
<i>Secțiunea I. Transmisiunea succesorală.....</i>	<i>257</i>
2. Opțiunea succesorală – generalități	257
3. Noțiunea și caracterele opțiunii succesorală.....	258
4. Termenul de opțiune succesorală.....	269
5. Modificarea termenului de opțiune succesorală	273
6. Retransmiterea dreptului de opțiune.....	275
7. Acceptarea moștenirii	277
8. Declarația de neacceptare.....	280
9. Prezumția de renunțare	282
10. Efectele acceptării.....	286
11. Inventarul succesoral	289
12. Renunțarea la moștenire	290
13. Concluzii privind opțiunea succesorală	293
14. Sezina	295
15. Petiția de ereditate.....	299
16. Certificatul de moștenitor	300

17. Moștenirea vacantă	302
18. Amintirile de familie.....	303
<i>Secțiunea a II-a. Partajul succesoral și raportul.....</i>	<i>304</i>
19. Partajul succesoral.....	304
20. Raportul donațiilor	305
21. Raportul datoriilor	322
22. Partajul de ascendent.....	322
 DICȚIONAR DE TERMENI SUCCESORALI	 323

INTRODUCERE

1. Precizări metodologice

Manualul de față cuprinde o expunere esențializată a Dreptului Succesoral. În cuprinsul său se găsește ceea ce consider că are nevoie să știe un student la nivel de licență. Explicațiile se concentrează asupra a trei aspecte:

- 1) liniile directoare ale Dreptului Succesoral;
- 2) sensul primar al textelor din Codul civil român care au tangență cu moștenirile și liberalitățile*;
- 3) principalele dificultăți practice și controversate teoretice actuale.

Cu ce se va alege studentul din parcurgerea acestui manual? Va acumula un set de noțiuni suficient pentru abordarea principalelor probleme cu care se va confrunta în practică. Consider neproductiv să se între, la nivelul anului III de licență, în dezbateri doctrinare aprofundate. Când iese în practică, fostul student constată că mulți confrăți le ignoră și că, după o vreme, sunt oricum depășite jurisprudențial și legislativ. În plus, unele controversate doctrinare sunt născute din cazuri izolate (deci sunt irelevante statistic), altele sunt inventate prin speculație teoretică (astfel că nu au verificare practică) sau sunt eronat împrumutate din teoria și practica vechiului Cod (și atunci mai mult derutează). În consecință, am acordat prioritate expunerii regulilor de bază, care lămuresc mecanismele fundamentale ale materiei analizate. Am semnalat numai controversate teoretice care au influențat sau pot influența practica, lăsând deoparte detaliile doctrinare care se pierd în abstracțiuni. Consider că acest tip de informație va fi necesar și suficient studentului pentru rezolvarea problemelor de care se va lovi după ce iese de pe băncile facultății.

Noțiunile de specialitate sunt explicate progresiv în manual. Asteriscurile din text marchează noțiunile care încă nu au apucat să fie analizate și trimit la Dicționarul de termeni de la final.

2. Ce este și cu ce se ocupă Dreptul Succesoral?

Este o ramură a Dreptului Civil, formată din ansamblul normelor care reglementează consecințele pecuniare ale decesului unei persoane fizice.

Definiția formulată necesită câteva precizări:

- sintagma „drept succesoral” înglobează problemele de care se ocupă Cartea a IV-a a Codului nostru civil: moștenirile și liberalitățile;

- baza legală se află în Codul civil și în reglementări conexe acestuia [Codul de procedură civilă, Codul fiscal, Legea notarilor publici (de acum, „LNP”) și regulamentul acesteia de aplicare (de acum, „Reg.”), Legea nr. 71/2011 (de acum, „LPA”), O.G. 26/2000, Regulamentul european nr. 650/2012 etc.];

- Dreptul Succesoral se ocupă de efectele pecuniare ale decesului, pentru că interesul principal al transmisiunii succesorale este să se determine la cine ajung bunurile defunctului și cine îi plătește pe creditorii. Drepturile nepatrimoniale interesează și ele transmisiunea succesorală, în măsura în care exercitarea lor concretă poate să atragă consecințe pecuniare¹.

Am folosit mai sus expresia „transmisiune succesorală”. Noțiunea generală de „transmisiune” nu este o necunoscută pentru studentul aflat în anul III la Drept. Dreptul civil cunoaște diverse tipuri de transmisiuni, astfel că este cazul să determinăm la ce se referă atunci când îi este alăturat adjectivul „succesorală”?

Pornesc de la faptul că regulile Dreptului Privat sunt caracterizate prin suplețe. Ca urmare, oricare dintre noi are posibilitatea să angajeze cât mai mult din resursele sale patrimoniale (averea) și nepatrimoniale (priceperea) pentru a-și atinge obiectivele. Ironia este că cel mai mare grad de angajare îl are simplul și inevitabilul eveniment al decesului. Transmisiunea succesorală este singura aptă să transfere integralitatea² patrimoniului unei persoane fizice și nimic nu-i poate concura profunzimea și numărul consecințelor. Două exemple mi se par elocvente în acest sens:

- art. 557 alin. 1 civ., conform căruia dreptul de proprietate privată se poate dobândi și prin moștenire legală sau testamentară. Dar, prin caracterul lor universal, cele două tipuri de moștenire depășesc cu mult cadrul strict al unor simple moduri de dobândire a dreptului de proprietate;

¹ Pentru exemplificare, v. R. Bădoiu, *Transmiterea succesorală a drepturilor de proprietate intelectuală*, în BNP nr. 11/2020, disponibil online la adresa <https://buletinulnotarilor.ro/transmiterea-succesoral-a-drepturilor-de-proprietate-intelectuala/> (consultat la data de 13.11.2024).

² Când scriu „integralitatea patrimoniului”, o fac cu o rezervă subînțeleasă: nu trebuie pierdut din vedere faptul că drepturile și obligațiile incesibile (prin natura lor sau prin determinarea legii ori a convenției părților) nu trec prin succesiune.

- art. 627 alin. 5 civ., conform căruia „transmiterea bunului pe cale de succesiune nu poate fi oprită prin stipularea inalienabilității”. Cu alte cuvinte, transmiterea succesorală nu se sinchisește de existența unei clauze de inalienabilitate (convențională sau testamentară).

Particularitățile prezentate explică de ce încetarea din viață a unei persoane fizice declanșează funcționarea unui set de reguli specifice, reunite în materia Dreptului Succesoral. Identitatea sa distinctă în cadrul Dreptului Civil se întemeiază pe natura sa mixtă: Dreptul Succesoral se găsește la intersecția dintre materia Persoanelor (*lato sensu*, pentru că sunt implicate și raporturile de dreptul familiei) și materia Bunurilor. Afirmatia pe care am făcut-o se întemeiază pe analiza reglementărilor naționale și internaționale.

Astfel, Protocolul adițional la Convenția europeană a drepturilor omului (Paris, 1952) stabilește că orice persoană fizică are dreptul la respectarea bunurilor sale (art. 1 teza I). Proprietatea privată este garantată constituțional, indiferent de titular (art. 44 alin. 1 teza I și alin. 2 teza I din Constituție), la fel este și dreptul la moștenire (**art. 46 din Constituție**). Dar cum se ajunge la acest drept la moștenire?

Pornesc de la art. 25 alin. 2 civ., care stabilește că prin persoană fizică se înțelege omul, privit individual ca titular de drepturi și de obligații civile. Existența acestora îi compune juridic, începând de la naștere, capacitatea de folosință (art. 28, art. 34 și art. 35 civ.)¹. În măsura în care drepturile și obligațiile respective îi aparțin și sunt evaluabile în bani, îi constituie patrimoniul (art. 31 alin. 1 civ.). Ca urmare, vor face parte din patrimoniul persoanei fizice toate bunurile (= lucrurile corporale și incorporale, asupra cărora o persoană are un drept patrimonial – art. 535 civ.), precum și prestațiile la care este ținută, în calitate de debitor (art. 1.164 civ.).

Capacitatea de folosință a persoanei fizice încetează prin decesul acesteia (art. 35 civ.), ceea ce ridică întrebarea: ce se va întâmpla, consecutiv decesului, cu toate drepturile și obligațiile ei patrimoniale? Răspunsul este dat de **art. 953 civ.**: se va deschide **moștenirea***, prin care legiuitorul civil înțelege **transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă**. Observ cum definiția legală de la **art. 953 civ.** nu face decât să detalieze la ce anume se referă garanția constituțională **din art. 46 din Constituție**.

¹ „Capacitatea civilă este recunoscută tuturor persoanelor. Orice persoană are capacitate de folosință [...]” (art. 28 alin. 1 și 2 civ.), care „este aptitudinea persoanei de a avea drepturi și obligații civile” (art. 34 civ.) și care „[...] începe la nașterea persoanei [...]” (art. 35 civ.).

Decesul pune deci capăt personalității, iar patrimoniul (atribut esențial al persoanei fizice) nu poate să rămână izolat. Chiar dacă, în concret, un patrimoniu poate să conțină mai multe mase patrimoniale distincte (art. 31-33 civ.), acesta continuă să fie legat (în integralitatea sa, ca universalitate) de o singură persoană fizică determinată. Cu alte cuvinte: orice persoană are un patrimoniu și, la decesul ei, patrimoniul nu poate să rămână fără titular.

*

Prin urmare, rețin că **Dreptul Succesoral este un sector aparte al Dreptului civil, ale cărui reglementări specifice gestionează consecințele pecuniare ale decesului unei persoane fizice.** În concret, Dreptul Succesoral conține:

- normele supletive de repartizare matematică a patrimoniului unei persoane fizice decedate fără testament* (moștenirea legală);
- normele care descriu regimul juridic al liberalităților* consimțite de *decius* (donații* și testamente*);
- regulile de trecere concretă a elementelor patrimoniului asupra succesorilor (transmisiunea și partajul moștenirii).

3. Fundamentele Dreptului Succesoral

Prin *fundamentele Dreptului Succesoral* se înțelege **valorile pe care acesta se întemeiază și care îi influențează regulile de detaliu.** De la Codul lui Cuza, aceste valori sunt: **proprietatea privată, solidaritatea familială și solidaritatea socială**¹. Decesul unei persoane fizice nu duce la risipirea la întâmplare a bunurilor sale: proprietatea privată este garantată constituțional și legea sau voința lui *decius* o repartizează celor care succed. O necesară solidaritate face ca bunurile celui decedat să nu poată fi integral și discreționar scoase din familie (rezerva succesorală*). Societatea are și ea o pondere, acționând (prin instituirea unei proceduri succesoriale, prin fiscalitate și prin gestionarea moștenirilor vacante*) în sensul valorificării echitabile a bunurilor membrilor ei.

¹ Eliescu [1947], p. 19.

4. Vocabularul succesoral

Am definit Dreptul Succesoral ca fiind o ramură a Dreptului Civil. Este, astfel, normal să folosească terminologia bine-cunoscută a Dreptului Civil general, pe care grefează și o terminologie specifică.

Cuvintele sună cunoscut atunci când sunt implicate noțiuni precum capacitatea succesorală*, prescripția dreptului de opțiune succesorală* sau revocarea testamentului*. Se va vedea însă cum cuvântul „capacitate” are, în vocabularul succesoral, un înțeles diferit de cel din materia Persoanelor. Tot astfel, deși noțiunea de prescripție este cunoscută din anul I de facultate, regimul dreptului de opțiune succesorală* o particularizează. Revocarea este o cauză cunoscută (tot din anul I) de ineficacitate a actului juridic civil; se va vedea că perspectiva este sensibil diferită, în materie testamentară, de aceea a dreptului comun.

Pe lângă astfel de noțiuni (mai mult sau mai puțin) cunoscute, vocabularul cuprinde sintagme și termeni specifici Dreptul Succesoral:

(A) Pentru noțiunea de **moștenire**, se folosesc termenii sinonimi de **sucesiune** și **ereditate**. Oricare dintre aceștia poate avea unul dintre următoarele înțelesuri:

- cel de avere a defunctului, pe care îl identific la art. 650 c.c./art. 955 alin. 1 civ., la art. 963 alin. 1, art. 964 și art. 1.140 civ.;
- cel de transmisiune, înțeles cu care este folosit la art. 557 alin. 1 și art. 953-955 civ.;

Primul alineat al art. 955 civ. este elocvent în acest sens:

Textul art. 955 alin. 1 civ.	Sensul art. 955 alin. 1 civ.
„Patrimoniul defunctului se transmite prin moștenire legală, în măsura în care cel care lasă moștenirea nu a dispus altfel prin testament.”	Patrimoniul defunctului se dobândește prin transmisiune succesorală legală, în măsura în care cel care lasă averea nu a dispus altfel prin testament.

În sensul de „transmisiune”, vocabularul succesoral mai **folosește** termenii (învechiți) **devoluțiune**, precum și **deferire** (e.g., „succesiunea a fost devoluată/deferită în baza testamentului”)¹.

Vechiul Cod civil român folosea prioritar termenul „succesiune” și nu se preocupa să-l definească. Legiuitorul din 2011 a introdus o definiție pur doctrinară, care să precizeze domeniul de competență al Cărții a IV-a a Codului. În plus, a decis înlocuirea termenului „succesiune” cu „moștenire”, ca să uniformizeze terminologia pe parcursul întregului Cod. În acest sens, schimbarea terminologică a pornit de la textul art. 46 din Constituție: acesta garantează dreptul la „moștenire” și s-a considerat că termenul „succesiune” primește, în cuprinsul noului Cod, un sens mai larg. La art. 557 alin. 1 civ. se folosește tot cuvântul „moștenire” când sunt enumerate modurile de dobândire a proprietății: „Dreptul de proprietate se poate dobândi, în condițiile legii, prin convenție, testament, moștenire legală [...]”.

Pe de altă parte, când citesc art. 557 alin. 1 civ., observ că „moștenire” acoperă numai devoluțiunea succesorală legală; pentru cea testamentară se folosește direct referirea la testament. De asemenea, reprezentarea a rămas „succesorală” (art. 965-969 civ.), art. 972 civ. se referă la cota „*succesorală* a soțului supraviețuitor”, rezerva este „succesorală” (art. 1.086, art. 1.088 și art. 1.091 civ.), opțiunea este „succesorală” (art. 1.100-1.105 civ.), termenul de „succesibil” (art. 1.100 alin. 2 civ.) nu a fost înlocuit cu altceva și partajul moștenirii este reglementat într-un capitol intitulat „Partajul *succesoral*”.

În concluzie, însuși vocabularul Codului include în continuare și termenul tradițional „succesiune” pentru a desemna atât devoluțiunea legală, cât și pe cea testamentară a moștenirii.

(B) Din termenii precizați mai sus derivă terminologia care desemnează pe beneficiarii transmisiunii succesorale: **moștenitor**, **succesor** sau **ereditate**. Moștenitorul care beneficiază de un testament mai este numit generic și **legatar**. În acest sens, art. 1.132-1.134 civ. vizează certificatul de moștenitor, în timp ce art. 116 alin. 1 din LNP² se referă atât la certificatul de moștenitor, cât și la cel de legatar.

¹ Trebuie precizat că termenii „ereditate”, „erezi”, „devoluțiune” și „deferire” nu mai apar în Codul civil. De la data de 1 octombrie 2011, au trecut în categoria arhaismelor juridice. Acest aspect nu le împiedică folosirea în practică și în doctrină.

² „Pe baza încheierii finale se redactează certificatul de moștenitor sau de legatar [...]”.

În materia opțiunii succesoriale, vom găsi și termenul de **succesibil***, care desemnează statutul intermediar al celui care este chemat la succesiune, dar încă nu a acceptat-o (art. 1.100 alin. 2 civ.).

Moștenitorii legali au denumiri specifice, preluate de Codul lui Cuza direct din terminologia juridică franceză:

- copiii fac parte din categoria **descendenților** (art. 975 alin. 1 civ.¹);
- părinții defunctului sunt numiți **ascendenți privilegiați** (art. 976 alin. 1 civ.²), pentru ca să-i deosebim de bunici și străbunici, care intră în categoria **ascendenților ordinari** (art. 982 alin. 1 civ.³);
- frații și surorile defunctului sunt desemnați prin sintagma **colaterali privilegiați** (art. 976 alin. 2 civ.⁴), prin care îi diferențiem de unchi, mătuși și verii lui *decuius* – **colateralii ordinari** (art. 983 alin. 1 civ.⁵);
- pentru fostul soț al defunctului, alin. 2 teza a II-a din art. 652 c.c.⁶ a consacrat denumirea de **soț supraviețuitor** (art. 963 alin. 1 civ.⁷).

(C) Persoana fizică decedată este identificată prin câteva noțiuni relativ sinonime: **defunct**, **decedat**⁸, **antecesor**, **autor** și **decuius**. Când există un testament, defunctul mai este desemnat prin termenul sinonim de **testator**⁹, de **redactor al testamentului** sau (mai general) de **dispunător**. *Decuius*¹⁰ este o simplificare a unui text din Dreptul Roman și indică pe „cel despre a cărui moștenire este vorba”.

¹ „Descendenții sunt copiii defunctului și urmașii lor în linie dreaptă la nesfârșit”.

² „Ascendenții privilegiați sunt tatăl și mama defunctului”.

³ „Ascendenții ordinari sunt rudele în linie dreaptă ascendentă ale defunctului, cu excepția părinților acestuia”.

⁴ „Colateralii privilegiați sunt frații și surorile defunctului, precum și descendenții acestora, până la al patrulea grad inclusiv cu defunctul”.

⁵ „Colateralii ordinari sunt rudele colaterale ale defunctului până la gradul al patrulea inclusiv, cu excepția colateralilor privilegiați”.

⁶ „În lipsă de moștenitori legitimi sau naturali, bunurile se moștenesc de soțul supraviețuitor”.

⁷ „Moștenirea se cuvine, în ordinea și după regulile stabilite în prezentul titlu, soțului supraviețuitor și rudelor defunctului [...]”.

⁸ Sau, mai simplu, „mortul” – cum se spune (neelegant, dar pe înțelesul justițiabilului) în practică.

⁹ În practică, se mai folosește termenul **impropriu de testatar**, pentru a-l desemna pe testator.

¹⁰ Termenul este variat ortografiat: uneori apare *decuius*, alteori *decuijus* sau *de cuijus*. Fără să mai intru în detalii filologico-juridice, este **suficient să știm** că desemnează pe cel decedat.

Varietatea terminologică prezentată mai sus îmi permite să evit exprimări improprii, de genul: „la data de 1 ianuarie 2020, defunctul redactează un testament”. Ar fi nevoie de o ședință de spiritism pentru ca un defunct (= o persoană decedată) să dispună testatar, la fel cum ar fi nevoie de o apocalipsă zombi ca să afirm că „defunctul decedează la 1 ianuarie 2020”. Enunțurile corecte ar putea fi: „la data de 1 ianuarie 2020, *decuius* redactează un testament”, respectiv „*decuius* (autorul/testatorul/antecesorul) decedează la 1 ianuarie 2020”.

(D) Patrimoniul transmis consecutiv decesului unei persoane poate primi, în vocabularul succesoral, mai multe denumiri: **averea (defunctului)**, **patrimoniul (succesoral sau al defunctului)**, **masa succesorală**¹. Acestea diferă, în funcție de aspectul concret pe care vorbitorul dorește să-l evidențieze legat de transmisiunea succesorală.

Noțiunea de **masă (succesorală)** poate avea conotații diferite:

- prin **masă succesorală** înțeleg (în sensul cel mai general, redat mai sus) toate bunurile ce rămân la decesul unei persoane și care se transmit prin succesiune. În acest sens, noțiunea este sinonimă cu aceea de **activ net**, folosită la lit. b) a art. 1.091 alin. 1 civ.;

- sintagma „masă succesorală” mai apare tot la alin. 1 al art. 1.091 civ., care reglementează **masa de calcul al rezervei și cotității disponibile**. Prin aceasta voi înțelege bunurile pe care le-ar fi lăsat *decuius*, dacă nu ar fi făcut donații. Cu acest sens vom folosi sintagma, în spețele în care moștenitorii legali rezervatari concurează cu donatarii defunctului;

- tot o „masă succesorală” este și **masa (succesorală) partajabilă**. Aceasta vizează numai bunurile succesorale deferite universal sau cu titlu universal, în baza legii sau a testamentului (art. 1.114 alin. 2-3 civ.).

(E) **Continuarea persoanei defunctului** și **continuator al persoanei defunctului** sunt sintagme care își au originea în cea mai veche perioadă a Dreptului Roman, când aveau în vedere găsirea unui înlocuitor pentru *pater familias* (șeful familiei) care decedase. Semnificația lor actuală vine din perioada clasică a Dreptului Roman (sec. I a.Chr. – sec. al III-lea p.Chr.) și exprimă faptul că (principial) moștenitorii succed atât la activul, cât și la pasivul succesoral.

¹ Mai apare, foarte rar, și noțiunea arhaică de lăsământ.